

MOMENT 1

VAD ÄR HÅLLBAR UTVECKLING?

LÄRARHANDLEDNING

ÅK1

MODUL 1
KUNSKAPSBAS

OM FUTURE MINDS

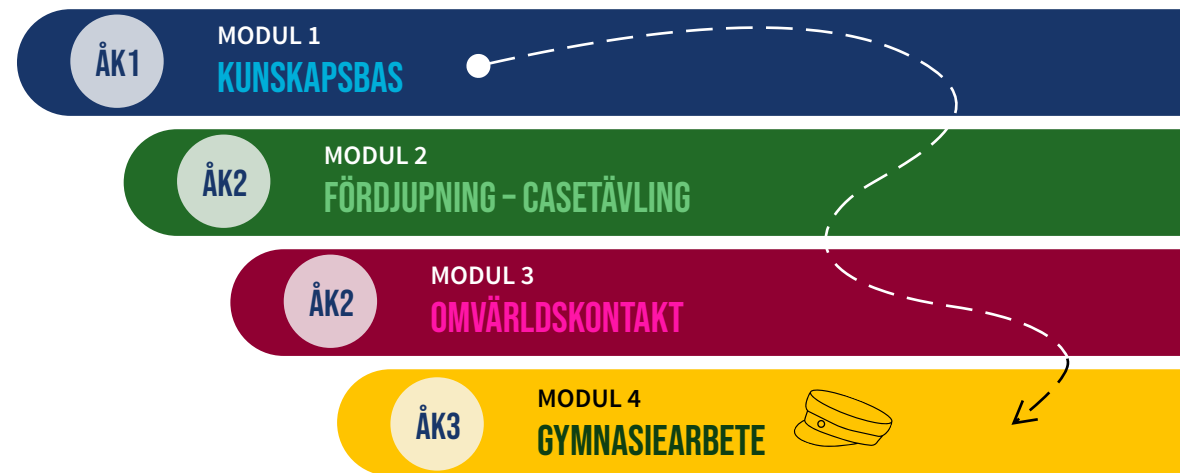
Den här lärarhandledningen är en del av Modul 1 i kunskapsprogrammet Future Minds.

Future Minds är ett kunskapsprogram för gymnasieskolor i hållbar utveckling. Programmet utgörs av 4 moduler som följer eleven genom alla 3 år på gymnasiet med syftet att öka elevers och lärares kunskap och färdighet kring hållbar utveckling under hela studietiden, med målet att ta eleven från grundkunskap till expertis i vår tids viktigaste frågor.

Modul 1 är framtagen och anpassad för årskurs ett på gymnasiet och innehåller en serie sammanhängande moment med handledningsmaterial för lärare att använda i klassrummet. Tillsammans bildar alla moment en helhet och progressionsresa i lärande. Den här handledningen utgör moment 1 av modul 1.

Handledningen är framtagen och skriven av Lisen Vogt och Niccolas Albiz på uppdrag av we_change.

På www.futuremindssweden.se finner du övriga moment och mer information om programmet.

INNEHÅLL

Om Future Minds	1
Introduktion till momentet	3
Lärande för hållbar utveckling	4
Pass 1: Intro	5
Övning: Vad behövs för framtida generationer?	6
Pass 2: Vad säger forskningen?	7
Övning: Kopplingar till hållbarhetsprinciperna	8
Pass 3: Om Globala Målen	9
Övning: Globala målen för hållbar utveckling	9
Övning: Återkoppla till pass 1	10
Värderingsövning: Vems ansvar är hållbar utveckling?	11
Avslutande uppgift: Egen reflektion	12
Referenslista	13
Bilagor	13
Kopplingar till läroplan	
Övning: Göra kopplingar till hållbarhetsprinciperna 1	
Övning: Göra kopplingar till hållbarhetsprinciperna 2	

INTRODUKTION TILL MOMENTET

MED DIDAKTISK REFLEKTION

Handledningens upplägg

I denna handledning hittar du som lärare beskrivningar av de övningar och uppgifter som ingår i momentet. Momentet är uppdelat i ett antal pass, där varje pass är tänkt att vara en lektion. Passen är tänkta att genomföras i ordning och bygger på varandra.

Denna handledning innehåller först en introduktion med didaktisk reflektion. Därefter presenteras beskrivningar av lektionspassen, med instruktioner för de olika övningarna som ingår i varje pass. Varje pass avslutas med en Exit Ticket. En Exit Ticket är en liten reflektion kring passet, som eleven skriver ner och lämnar in till dig som lärare i slutet på lektionen.

Till vissa övningar ingår handouts, elevinstruktioner, faktatexter och liknande. Dessa ligger som bilagor sist i handledningen. I bilagorna hittas också källförteckning och kopplingar till läroplanen.

KORT BESKRIVNING AV PASSEN

Pass 1

Momentet inleds med en uppgift där eleverna i mindre grupper får arbeta med frågeställningen Vad behövs (göras idag) för att dina barn, barnbarn och barnbarnsbarn ska kunna leva ett gott liv? Eleverna får i övningen träna på solidaritet i tid och rum och öppnar också för tankar om vem och vad det ska omfatta. Är det bara de närmaste eller inrymmer det också människor på hela jorden, andra arter, ekosystem? Kopplingen blir då också tydlig till Brundtlandkommissionens definition av hållbar utveckling som nämns i övningen.

Tanken med uppgiften är att den ska vara en introduktion till resten av modulens arbete med hållbar utveckling och eleverna kommer att återkoppla till sitt arbete i denna uppgift senare i modulen i det moment som handlar om ekologisk fördjupning.

Låt de olika lärarlagen på skolan ta del av elevernas arbete för att se över hur de olika ämnena kan bidra till att eleverna får återkoppling till arbetet och hur det kan fångas upp i flera ämnen under året.

Denna inledande uppgift har sin grund i Skolverkets modul Hållbar utveckling för gymnasiet som diskuterar avståndsmoral och intergenerationellt ansvar.¹ Att eleverna får tänka utifrån personer och varelser som de på lång sikt personligen hör ihop med i ett mycket långt tidsperspektiv utmanar tanken om en utvidgad solidaritet i tid och rum, s.k. avståndsmoral där eleverna får ta ställning till sina egna handlingar och intressen i relation till andras intressen, både nu och i framtida generationer.

Pass 2

I pass 2 läggs fokus på att ge eleverna grundkunskap och fakta utifrån forskning och de får öva sig i att göra egna kopplingar mellan teorin och exempel på lösningar och utmaningar som finns i världen.

Pass 3

Pass 3 tar upp de Globala målen för hållbar utveckling som antogs av världens ledare 2015 och som ska vara uppnådda år 2030. Det är en extremt kort tidsperiod och ställer mycket av de system vi tar för givna på sin spets. Det berör stora politiska frågor som ekonomiska system, ekologiska system, mänskliga rättigheter och demokrati. I materialet finns två bilder som visar de Globala målen på olika sätt, med samma utgångspunkt med olika representation. I en reflekterande övning får eleverna försöka analysera hur de olika bilderna representerar 2 olika sätt att kommunicera Globala målen och vilka olika perspektiv det kan ge.

¹ Källa: https://larportalen.skolverket.se/LarportalenAPI/api-v2/document/path/larportalen/material/inriktningar/01-hallbar-utveckling/Gymnasieskola/902-Hallbar-utveckling-GY/del_03/Material/Flik/Del_03_MomentA/Artiklar/A1_GY_03A_01_demokrati.docx

TIPS

De didaktiska reflektionerna i modulen är till stor del inspirerade av Skolverkets modul Hållbar utveckling för gymnasiet. Läs mer om representation, hur vi ser på världen, i del 2 av Skolverkets modul²

I avslutningsdelen får eleverna först göra en värderingsövning utifrån frågan *Vems ansvar är en hållbar utveckling?* Värderingsövningar är ett sätt för eleverna att ta ställning och få föra fram sina egna åsikter. I värderingsövningar lyfts olika sätt att se på saker och det tränar eleverna i att diskutera värdekonflikter. Momentet avslutas med att eleverna individuellt får skriva en egen reflektion som tar avstamp i den inledande frågeställningen: *Vad behövs (göras idag) för att dina barn, barnbarn och barnbarnsbarn ska kunna leva ett gott liv?*

I uppgiften får eleverna utgå ifrån vad de gjort i momentet: det egna arbetet, diskussioner i klassen, fakta och kopplingar till de Globala målen och hållbarhetsprinciper.

OM MOMENTET

SYFTE

Att eleverna får ökad kunskap om, helhetsförståelse för och perspektiv på olika aspekter av hållbar utveckling.

MÅL

Att eleverna tillägnar sig kunskap om olika aspekter av hållbarhet och förståelse för helhet och sammanhang.

METOD

Reflektioner i grupp och enskilt, analyser, teoripass.

MOMENTETS OMFATTNING: CA 120-180 MIN.

Material för läraren

Övningsblad: Kopplingar till hållbarhetsprinciperna (2 versioner), se bilagor.

Koppling till läroplanen

Lärarhandledningen är framtagen med förankring i läroplanen för gymnasiet, GY11. Som bilaga finns en utförlig lista över hur momentet knyter an till olika gymnasiegemensamma ämnens centrala innehåll såväl som läroplanens övergripande mål och riktlinjer. Här lyfts särskilt Sh, Nk, Sv, Sv2, Hi och Re som exempel, men andra ämnen kan och bör förstås involveras och vi vill uppmuntra och rekommendera arbetslagen på skolan att gemensamt titta efter kopplingar till examensmålen för varje program och avgöra hur de egna karaktärsämnena kan bidra till momentet och dess innehåll.

LÄRANDE FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Vad är en hållbar utveckling? Frågeställningen rymmer frågor som klimatfrågan, minskad biologisk mångfald, fredsfrågor, mänskliga rättigheter, överutnyttjande av resurser, fattigdom, migration och mycket mer. Frågorna är var och en i sig komplexa och värdeladdade.

Vad är då *lärande för hållbar utveckling*? I en undervisning kring hållbar utveckling där frågorna är komplexa och värdeladdade, samtidigt som det inte alltid finns några givna lösningar och svar, behöver undervisningen vara öppen för att eleverna ifrågasätter, undersöker och själva formulerar nya alternativa lösningar, vilket både kan inge hopp och skapa handlingskompetens. Istället för att kanske i värsta fall skapa dåligt samvete genom ett normativt förhållningssätt kring rätt och fel kan ett pluralistiskt förhållningssätt där komplexitet och värdefrågor lyfts fram vara grunden för ett lärande för hållbar utveckling.

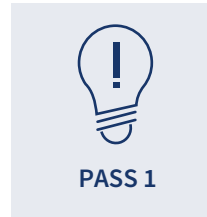
Lärande för hållbar utveckling utgör en viktig del i skolans demokratiska uppdrag att utbilda medborgare som kan använda sig av kunskap och etiska avvägningar och som kan delta i beslutsfattande i stora och mindre frågor för en gemensam framtid. Eleverna behöver också få möjlighet att utveckla sitt kritiska tänkande både gällande att granska texter och synpunkter kritiskt men också att kunna se kritiskt på rådande normer och värden.

Undervisning i hållbar utveckling karakteriseras enligt Skolverket av:³

- Demokratiska arbetssätt
- Kritiska förhållningssätt
- Ämnesövergripande samarbeten
- Mångfald av pedagogiska metoder
- Delaktighet och inflytande från eleverna

TIPS

Läs mer om didaktiska perspektiv för hållbar utveckling i del 1 i Skolverkets modul för hållbar utveckling.⁴

INTRO

🕒 40 - 50 MIN.

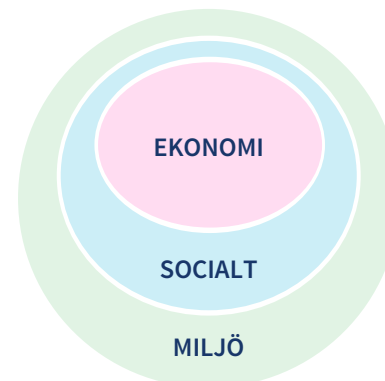
Här bör klassen veta att de ska arbeta med hållbar utveckling under en period. Gå kort igenom vad momentet innehåller och vad eleverna kommer att möta och göra inom modulen. Öppna upp för inspel från eleverna om det finns något som de vill ska tas upp i momentet.

Introduktion

Starta med några frågor i helklass för att resonera kring begreppet hållbar utveckling:

- Vad är hållbar utveckling för er?
- I vilka sammanhang hör ni begreppet?
- Vad är en ohållbar utveckling? (Frågan om hållbarhet kan vara lättare att närma sig om frågan ställs utifrån vad en ohållbar utveckling är)

Berätta sedan om definitionen av hållbar utveckling och dess tre aspekter: social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet. Inspiration och underlag till vad du kan ta upp med eleverna under genomgångarna finns i faktarutan på nästa sida.

³ Källa: <https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/utmarkelsen-skola-for-hallbar-utveckling>

⁴ Skolverkets modul för hållbar utveckling: https://larportalen.skolverket.se/#/modul/01-hallbar-utveckling/Gymnasieskola/902-Hallbar-utveckling-GY/del_01/

FAKTA

Vad är hållbar utveckling?

Den vanligaste definitionen av hållbar utveckling kommer från 1987 när FN:s världskommission för miljö och utveckling lanserade sin rapport Our common future.

I rapporten definierade kommissionen hållbar utveckling så här:

“Hållbar utveckling är en utveckling som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov.”

Kommissionen leddes av Norges dåvarande statsminister Gro Harlem Brundtland och därför har detta kommit att kallas för Brundtlanddefinitionen och Brundtlandrapporten.

Utveckling sker överallt och hela tiden i våra samhällen och rapporten slog fast att en hållbar utveckling bygger på tre aspekter:

- Social hållbarhet
- Ekonomisk hållbarhet
- Ekologisk/miljömässig hållbarhet

Det är en viktig grundinsikt att dessa tre aspekter hänger ihop och både påverkar och påverkas av varandra och det är bara när vi tar alla tre aspekter i beaktande som något kan anses verkligt hållbart.

ÖVNING

ÖVNING

Vad behövs (görs idag) för att dina barn, barnbarn och barnbarnsbarn ska kunna leva ett gott liv?

Den här övningen knyter an till frågeställningen *Vad är hållbar utveckling?* och till Brundtlanddefinitionen av hållbar utveckling.

Eleverna får först svara enskilt på frågeställningen *Vad behövs (görs idag) för att dina barn, barnbarn och barnbarnsbarn ska kunna leva ett gott liv?* och sedan i grupper om förslagsvis 5 presentera för varandra och gemensamt gruppera lapparna.

Instruktioner för övningen

1. Enskild uppgift: 5 Post-it lappar/elev. På lapparna skriver eleverna sina svar/tankar på frågeställningen.
2. Gruppsamtal: 5 elever i varje grupp. 5 rundor där eleverna var och en läser vad som står på deras lappar. Sätt den lästa lappen på ett gemensamt blädderblockspapper. I det här skedet ska ingen diskussion ske utan bara frågor för förklaring.
3. Grupparbete: Gruppen ska nu sortera och gruppera sina lappar och sätta rubriker. Vissa saker kommer gruppen att vara överens om, andra inte men samtalet i sig kommer att träna eleverna på att formulera sig, ta in nya perspektiv och inse att de inte behöver vara överens men förstå varandras uppfattningar. Uppmuntra eleverna att utveckla sina gemensamma tankar med text och skisser.
4. Redovisning: Grupperna sätter upp sitt blädderblockspapper och går sedan runt och för att ta del av de andra gruppernas arbete.
5. Presentation: Grupperna presenterar sina papper och sina samtal kring gruppering där de lyfter hur samtalen gått, vad de varit överens/oense om mm
6. Samtal i helklass: Vad är lika/olika på gruppernas papper? Vad har övningen lett till?

EXIT TICKET

Vad behöver vi veta om hållbar utveckling? Låt eleverna enskilt, i form av en exit-ticket (en brygga ut från detta pass till nästa), skriva ner vad de behöver veta mer om kring hållbar utveckling.

Spara elevernas anteckningar och blädderblockspapper till den avslutande övningen i momentet.

PASS 2

VAD SÄGER FORSKNINGEN?

🕒 40 MIN.

Det här passet syftar till att ge eleverna den fakta och information om hållbar utveckling som de behöver. Här är det alltså du som lärare som delger dina elever fakta och sedan avslutar genom att låta dem göra en övning.

Förberedelser

1. Fortbildning för dig som lärare

Börja med att som lärare titta på fortbildningsfilmerna 1, 2, 3, 4 & 5 som du hittar på www.futuremindssweden.se

2. Utgå ifrån Exit-ticket

Titta sedan på elevernas svar på Exit-ticket, dvs. frågan om vad de behöver veta om hållbar utveckling och försök samla fakta att delge eleverna som ger dem stöd i vad de sagt att de vill och behöver veta.

Delge fakta och forskning om hållbar utveckling och de 8 hållbarhetsprinciperna

Här är det särskilt viktigt att få med Brundtlanddefinitionen av hållbar utveckling, att alla tre aspekter av hållbar utveckling (social, ekonomisk och miljömässig) är viktiga och måste tas i beaktande, eftersom de påverkar varandra. Gå också igenom de 8 hållbarhetsprinciperna som nämns i fortbildningsfilmerna för att visa att olika forskningsområden, oberoende av varandra, kommer fram till att dessa principer måste beaktas och om vi känner till det så är det lättare för oss att förstå helheten och kunna utgå ifrån detta när vi sedan ställs inför nya utmaningar eller förslag på lösningar. Eleverna kommer dessutom att göra en övning där de får koppla principerna till olika utmaningar och lösningar. Du kan använda fortbildningsfilmerna som stöd för dig själv när du undervisar eller visa för klassen om du anser att det passar.

	1) <i>Fossila</i> ämnen							
	2) <i>Syntetiska</i> ämnen							
	3) <i>Undanträngning</i>							
	4) <i>Hälsa</i>							
	5) <i>Inflytande</i>							
	6) <i>Kompetens</i>							
	7) <i>Opartiskhet</i>							
	8) <i>Meningsskapande</i>							

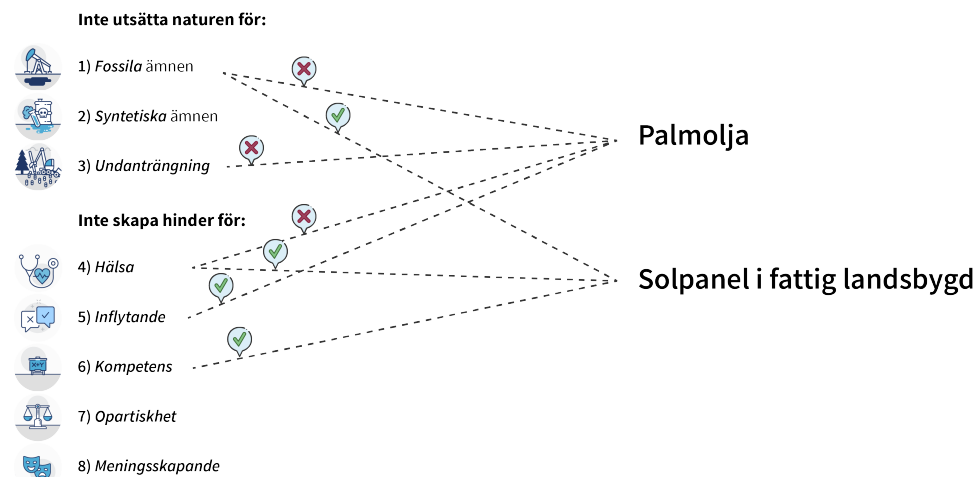
De 8 hållbarhetsprinciperna och hur de kopplar till de Globala målen. (mer om de Globala målen kommer i nästa pass)

ÖVNING

Kopplingar till hållbarhetsprinciperna

Till övningen finns 2 arbetsblad (ett enklare och ett lite mer avancerat) där eleverna får en uppsättning kända utmaningar och lösningar och ska dela in dem enligt principerna för strategisk hållbar utveckling. Arbetsbladen hittar du bland bilagorna.

Exempel på hur eleverna kan göra kopplingar till hållbarhetsprinciperna i övningen. Gå gärna igenom detta exempel med eleverna innan ni gör övningen.

EXIT TICKET

Som avslut och avrundning av detta pass, låt eleverna på en lapp eller liknande skriva ner svar på: Vad var nytt för dig idag?
Be eleverna svara utifrån vad de upplevde som bra, utmanande, intressant osv.
Samla in lapparna och spara dem.

PASS 3

OM GLOBALA MÅLEN

🕒 40-50 MIN.

Det här passet syftar till att introducera de Globala målen för hållbar utveckling och återkoppla till elevernas arbete i pass 1.

Förberedelse

För dig som lärare, kolla särskilt på fortbildningsfilmen om Globala målen på Future Minds hemsida.

ÖVNING

ÖVNING

Globala målen för hållbar utveckling

Steg 1

Titta tillsammans med eleverna på <https://www.globalamalen.se> och bilagan <https://www.globalamalen.se/wp-content/uploads/2016/12/Globala-m%C3%A5len-folder-UNDP-logga-oktober-2017-med-ny-bild.pdf> och gå igenom de tre principerna för målen:

- Målen är **universella**, vilket innebär att de gäller alla världens länder, och att alla länder har ett gemensamt ansvar för genomförandet.
- Målen är **integrerade och odelbara**, vilket betyder att inget mål kan nås utan framgång inom ett annat – därför behövs alla mål för att agendan ska kunna uppnås.
- **Ingen ska lämnas utanför!** Det innebär att de Globala målen ska genomföras med särskild hänsyn till de människor och samhällen som har sämst förutsättningar, alla ska med i utvecklingen.

Steg 2

Titta tillsammans på exempelvis mål 4 *God utbildning för alla* för att se målens förklarar problemet. Delmålen ger en djupare förståelse för vad som behöver göras. Åtgärder som föreslås är markerade med bokstäver under delmålen och de ger en tydligare bild av vad som behöver göras.

Steg 3

Titta på delmål 4.7 som handlar om utbildning för hållbar utveckling och globalt medborgarskap. Resonera med eleverna om vad begreppet globalt medborgarskap kan betyda.

FAKTA

Agenda 2030 & Globala målen

Under ett FN-toppmöte i New York hösten 2015 antogs Agenda 2030 - världens mest ambitiösa guide för världens länder att fram till år 2030 uppnå fyra stora utmaningar: att avskaffa extrem fattigdom, att minska ojämlikheter och orättvisor i världen, att främja fred och rättvisa och att lösa klimatkrisen.

Agendan innehåller 17 globala mål för hållbar utveckling. Dessa 17 mål och deras totalt 169 delmål skapar en tydlig riktning och ett ramverk för arbetet med de fyra utmaningarna och är vägledande för alla beslut som FN och världens länder måste fatta fram till år 2030. För första gången någonsin har det skapats en global tvärvetenskaplig agenda där miljö och social eller ekonomisk utveckling inte ses som separata delar utan som något som hänger ihop. Tidigare har de frågor som rör social- och ekologisk hållbarhet fått stå i skuggan av ekonomisk tillväxt och utveckling, men genom de Globala målen binds de sociala, ekonomiska och miljömässiga perspektiven samman och får lika mycket fokus.

Unikt är att målen är universella och att fokus riktas lika mycket på utvecklingsländer som på länder som t.ex. Sverige, vilket innebär att de kommer påverka vår nationella beslutsfattning och vår vardag. Den svenska Agenda 2030-delegationen sammanfattade 2019 sitt arbete med att det är av största vikt att särskilt inkludera unga i hållbarhetsarbetet och att göra det möjligt för näringsliv

och företagssektorn att ställa om till mer hållbara verksamheter och produktionskedjor.

Det är respektive regerings ansvar att målen nås i det egna landet. Måluppfyllelsen ska ske i samarbete mellan nationella och lokala myndigheter, organisationer och föreningar, forskare och näringsliv. FN:s roll är att följa upp, uppmuntra och bistå, men har inte huvudansvaret för att målen nås i respektive land. För att detta samarbete ska vara möjligt har målen utvecklats genom en öppen och inkluderande process. Stora delar av det internationella civila samhället, stora företag och regeringar har deltagit i processen för att ta fram och anpassa målen så mycket som möjligt efter respektive aktörs verklighet. Att förankringsprocessen redan är genomförd talar för en mer framgångsrik genomförandeprocess.

Globala målen kan även kopplas ihop med den forskning som tas upp i fortbildningsserien. Olika forskningsgrenar och rön kan hjälpa oss förstå varför målen är viktiga, såväl för mänskliga sociala faktorer som planetens bärighet. Forskningen visar även vad målen kan bidra till och hur vi kan nå dem. Se hur Globala målen kan kopplas ihop med de 8 hållbarhetsprinciperna i fortbildningsfilmen som handlar om Globala målen.

Karta över globala målen

ÖVNING

ÖVNING

Hur kan vi koppla ihop våra tankar och idéer från pass 1 med Globala målen för hållbar utveckling?

Steg 1: Forma grupper

Utgå från den första övningen och elevernas anteckningar och gruppera eleverna utifrån arbetsgrupperna från pass 1.

Steg 2: Rockströms tårta

Visa eleverna Johan Rockström och Pavan Sukhdevs tårtbild över Globala målen och reflektera tillsammans över den. Vad visar den? Vad säger den oss om målen och hållbarhet?

Steg 3: Reflektera över bilderna

Låt eleverna jämföra och analysera de två bilderna av de Globala målen (kartan & tårtan). Vad skiljer dem åt? Påverkar det hur vi tolkar bilderna och budskapet?

Steg 4: Elevarbete från övning 1 och Globala målen

Låt eleverna titta på sina blädderblocksark och anteckningar från momentets första introövning och få tid att utifrån sina nya kunskaper från pass 2 och 3 komplettera sina arbeten. Jämför sedan med de Globala målen för hållbar utveckling och diskutera:

- Vilka mål tar upp det som eleverna har listat?
- Är det några av elevernas synpunkter som inte tas upp i de Globala målen?
- Inom vilket mål skulle det i så fall passa bäst i?
- Behövs det ytterligare mål?
- Hur stämmer deras bild med FN:s och Rockström/Sukhdevs bilder?

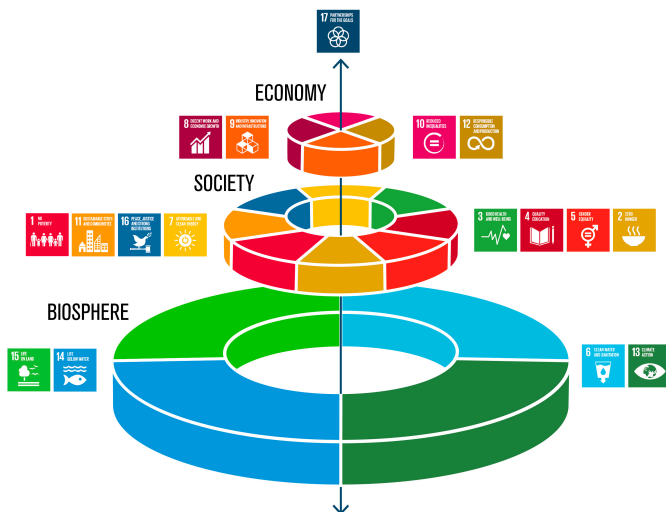
FAKTA

Planetens gränser styr

2016 presenterade miljöprofessorn Johan Rockström och den indiske miljöekonomen Pavan Sukhdev ett nytt sätt att förklara hur vi måste förhålla oss till hållbar utveckling med denna tårtbild över de Globala målen. Med bakgrund av att social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet länge setts som egna separata pelare som mest ansetts relevanta för sina egna respektive sektorer så vill tårtbilden poängtera vikten av att ekonomi tjänar samhället som i sin tur måste utvecklas inom gränserna för vad planeten klarar av. Omvänt kan vi säga ingen planet = inget samhälle, ingen ekonomi. När vi släpper ut för mycket koldioxid i atmosfären genom industriell produktion driven av fossila bränslen ger det till exempel en växthuseffekt där medeltemperaturen på jorden ökar och på sikt förändrar förutsättningarna för allt som lever. Vår planets gränser sätter alltså utgångspunkten för de andra aspekterna av utveckling.

Genomgående i hela tårtan är att globala partnerskap och samarbeten är absolut nödvändiga för att uppnå de globala målen och samtidigt hålla oss inom dessa planetära gränser.

Johan Rockström och Pavan Sukhdevs tårtbild

ÖVNING

VÄRDERINGSÖVNING

Vems ansvar är hållbar utveckling?

Nu har eleverna ställts inför en hel del fakta, problem och lösningar. Men vem ska se till att de åtgärder som behövs ska göras och vems ansvar är det att de Globala målen för hållbar utveckling har uppnåtts 2030?

Låt eleverna göra en värderingsövning som en 4 hörnsövning. Låt helst eleverna själva få hitta 3 aktörer till tre hörn, den fjärde är ett öppet hörn. Förslag på aktörer: politiker, näringsliv, konsument.

Följdfråga

På vilket sätt kan de olika aktörerna agera för att bidra till en hållbar utveckling? Låt eleverna diskutera i de olika hörnen och låt dem gärna reflektera hur det stämmer med hur det ser ut idag.

FAKTA

Leave no one behind

I Agenda 2030 finns den grundläggande principen att ingen ska lämnas utanför, dvs. att alla, överallt, ska kunna ta del av utvecklingens framsteg. Målen kan inte ses som uppfyllda om det fortfarande finns människor i världen som exkluderas. Faktorer som gör att folk lämnas utanför kan vara fattigdom, men också diskriminering på grund av t.ex. kön, ålder, inkomst, etnicitet, religion, funktionsnedsättning, sexuell läggning, nationalitet eller asylstatus. Var i världen en befinner sig geografiskt kan också påverka möjligheterna att nå av utveckling. Därför finns detta löfte i agendan om att sträva efter att nå de mest utsatta och de som är längst ifrån utvecklingen först.

ÖVNING

AVSLUTANDE UPPGIFT

Egen reflektion

Denna uppgift kan också ges som en inlämningsuppgift.

Låt eleverna skriva en egen reflektion från den inledande frågeställningen och koppla till den fakta som de fått och koppling till de Globala målen och svara på frågan.

Vad behövs (göras idag) för att dina barn, barnbarn och barnbarnsbarn ska kunna leva ett gott liv?

Uppföljning i arbetslaget

Ta tillvara elevernas arbete och titta på det i arbetslaget. Hur kan olika ämnen ta tillvara på elevernas tankar och idéer och hur kan det lyftas in i flera ämnen utifrån skrivningar om hållbar utveckling i examensmålen och andra delar av läroplanen?

FAKTA

Decade of Action

Hållbarhetsfrågor och klimatfrågan i synnerhet har fått mer medial uppmärksamhet och spridning bland allmänheten sedan 2018 då FN:s klimatpanel IPCC släppte sin rapport om att världen måste hålla sig under 1,5 graders uppvärmning för att inte nå en oåterkallelig "tipping point". Samma år påbörjade Greta Thunberg sin skolstrejk för klimatet som fått spridning över hela världen. Klimatrörelsen växer sig större över hela klotet och unga som gamla sätter press och ställer krav på politiker och makthavare att ta ansvar för en mer hållbar omställning.

2020-talet har blivit hela världens "decade of action" för att uppnå de Globala målen till 2030. FN har fastslagit att större och snabbare krafttag behövs på tre nivåer: globalt för att säkerställa ett större ledarskap, fler resurser och smartare lösningar; lokalt i politik, budgetar och regelverk för regeringar, städer och myndigheter; och individuellt i civilsamhället, hos unga, media, akademien, privata sektorer och folkrörelser för att öka kunskap och agerande som kan driva på nödvändig förändring.

REFERENSLISTA

REFERENSLISTA

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/utmarkelsen-skola-for-hallbar-utveckling>

https://larportalen.skolverket.se/#/modul/01-hallbar-utveckling/Gymnasieskola/902-Hallbar-utveckling-GY/del_01/

https://larportalen.skolverket.se/LarportalenAPI/api-v2/document/path/larportalen/material/inriktningar/01-hallbar-utveckling/Gymnasieskola/902-Hallbar-utveckling-GY/del_03/Material/Flik/Del_03_MomentA/Artiklar/A1_GY_03A_01_demokrati.docx

<https://larportalen.skolverket.se/#/modul/01-hallbar-utveckling/Gymnasieskola/902-Hallbar-utveckling-GY>

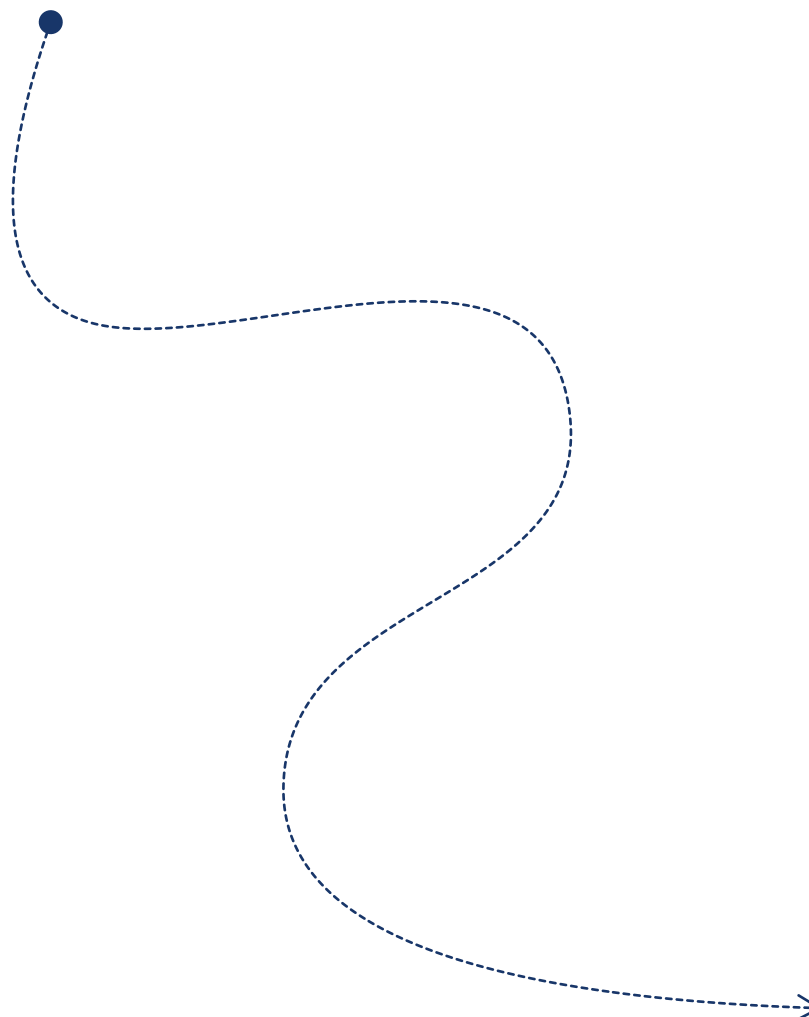
<https://www.globalamalen.se>

<https://www.globalamalen.se/wp-content/uploads/2016/12/Globala-m%C3%A5len-folder-UNDP-logga-oktober-2017-med-ny-bild.pdf>

BILAGOR

BILAGOR

KOPPLING TILL LÄROPLANEN

Moment 1

Här visas momentets kopplingar till läroplanens övergripande mål och riktlinjer såväl som syfte och centralt innehåll i gymnasiegemensamma ämnen. Andra ämnen kan och bör förstås involveras och arbetslagen kan gemensamt titta efter kopplingar till examensmålen för varje program och avgöra hur de egna karaktärsämnena kan bidra till momentet och frågeställningarna.

Utdrag ur Gy11

ÖVERGRIPANDE MÅL OCH RIKTLINJER

2.1 Kunskaper

Det är skolans ansvar att varje elev:

- kan lära, utforska och arbeta både självständigt och tillsammans med andra och känna tillit till sin egen förmåga,
- kan använda såväl digitala som andra verktyg och medier för kunskapssökande, informationsbearbetning, problemlösning, skapande kommunikation och lärande,
- har kunskaper om samhälls- och arbetsliv,
- har förutsättningar för att delta i demokratiska beslutsprocesser i samhälls- och arbetsliv,

- har förmåga att kritiskt granska och bedöma det han eller hon ser, hör och läser för att kunna diskutera och ta ställning i olika livsfrågor och värderingsfrågor,
- har kunskaper om internationell samverkan och globala samband och kan bedöma skeenden ur svenskt, nordiskt, europeiskt och globalt perspektiv, och
- kan observera och analysera människans samspel med sin omvärld utifrån perspektivet hållbar utveckling

2.2 Normer och värden

Skolans mål är att varje elev

- kan göra medvetna ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personlig erfarenhet
- tar avstånd från att människor utsätts för förtryck och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa människor
- kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utvecklar en vilja att handla också med deras bästa för ögonen, och
- visar respekt för och omsorg om såväl närmiljön som miljön i ett vidare perspektiv

2.3 Elevers ansvar och inflytande

Skolans mål är att varje elev:

- utifrån kunskap om demokrati utövar inflytande över sin utbildning och det inre arbetet i skolan
- utvecklar sin vilja att aktivt bidra till en fördjupad demokrati i arbetsliv och samhällsliv och stärker sin tilltro till den egna förmågan att själv och tillsammans med andra ta initiativ, ta ansvar och påverka sina villkor

SYFTE GYMNASIEGEMENSAMMA ÄMNE:

Naturkunskap

- Förmåga att använda kunskaper om naturvetenskap för att diskutera, göra ställningstaganden och formulera olika handlingsalternativ.
- Kunskaper om naturvetenskapens roll i aktuella samhällsfrågor och i förhållande till hållbar utveckling.
- Kunskaper om olika livsstilers konsekvenser såväl för den egna hälsan som för folkhälsan och miljön.

Samhällskunskap

- Kunskaper om demokrati och de mänskliga rättigheterna, såväl de individuella som de kollektiva rättigheterna, samhällsfrågor, samhällsförhållanden samt olika samhällens organisation och funktion från lokal till global nivå utifrån olika tolkningar och perspektiv.
- Kunskaper om historiska förutsättningars betydelse för dagens samhälle samt om hur olika ideologiska, politiska, ekonomiska, sociala och miljömässiga förhållanden påverkar och påverkas av individer, grupper och samhällsstrukturer.
- Förmåga att analysera samhällsfrågor och identifiera orsaker och konsekvenser med hjälp av samhällsvetenskapliga begrepp, teorier, modeller och metoder.
- Förmåga att söka, kritiskt granska och tolka information från olika källor samt värdera källornas relevans och trovärdighet.
- Förmåga att uttrycka sina kunskaper i samhällskunskap i olika presentationsformer.

Svenska

- Förmåga att tala inför andra på ett sätt som är lämpligt i kommunikationssituationen samt att delta på ett konstruktivt sätt i förberedda samtal och diskussioner.
- Kunskaper om språkriktighet i text samt förmåga att utforma muntliga framställningar och texter som fungerar väl i sitt sammanhang.
- Kunskaper om den retoriska arbetsprocessen, dvs. att på ett strukturerat och metodiskt sätt planera och genomföra muntlig och skriftlig framställning som tar hänsyn till syfte, mottagare och kommunikationssituation i övrigt.
- Förmåga att läsa, arbeta med, reflektera över och kritiskt granska texter samt producera egna texter med utgångspunkt i det lästa.

Svenska 2

- Förmåga att kommunicera i tal och skrift och anpassa språket till ämne, syfte, situation och mottagare.
- Förmåga att använda ett rikt ordförråd på ett sätt som är relevant för sammanhanget.
- Förmåga att strukturera, referera, värdera och kritiskt granska innehållet i muntligt och skriftligt språk.
- Förmåga att läsa och reflektera över texter av olika slag.

Historia

- Kunskaper om tidsperioder, förändringsprocesser, händelser och personer utifrån olika tolkningar och perspektiv.
- Förmåga att använda en historisk referensram för att förstå nutiden och för att ge perspektiv på framtiden.

Religion

- Kunskaper om olika uppfattningar om relationen mellan religion och vetenskap samt förmåga att analysera dessa.
- Förmåga att använda etiska begrepp, teorier och modeller.
- Förmåga att undersöka och analysera etiska frågor i relation till kristendomen, andra religioner och livsåskådningar.

CENTRALT INNEHÅLL GYMNASIEGEMENSAMMA ÄMNINGAR:

Samhällskunskap 1

- Demokrati och politiska system på lokal och nationell nivå samt inom EU. Internationella och nordiska samarbeten. Medborgarnas möjligheter att påverka politiska beslut på de olika nivåerna. Maktfördelning och påverkansmöjligheter i olika system och på olika nivåer utifrån olika demokratimodeller och den digitala teknikens möjligheter. Digitalisering och mediers innehåll samt nyhetsvärdering när det gäller frågor om demokrati och politik.
- De mänskliga rättigheterna; vilka de är, hur de förhåller sig till stat och individ och hur man kan utkräva sina individuella och kollektiva mänskliga rättigheter.
- Folkrätten i väpnade konflikter. Den internationella humanitära rätten och skyddet för civila i väpnade konflikter.
- Arbetsmarknad, arbetsrätt och arbetsmiljö. Arbetsmarknadens parter, deras olika roller och betydelse för samhällsutvecklingen. Digitaliseringens påverkan på arbetsmarknaden.

- Grupper och individers identitet, relationer och sociala livsvillkor med utgångspunkt i att människor grupperas utifrån kategorier som skapar både gemenskap och utanförskap.
- Privatekonomi. Hushållets inkomster, utgifter, tillgångar och skulder. Konsumenträtt samt konsumtion i förhållande till behov och resurser. Hur privatekonomin påverkas av samhällsekonomiska förändringar.
- Källkritik. Metoder för att söka, kritiskt granska, värdera och bearbeta information från källor i digital och annan form.
- Presentation i olika former, till exempel debatter och debattinlägg.

Naturkunskap 1A

- Frågor om hållbar utveckling: energi, klimat och ekosystempåverkan. Ekosystemtjänster, resursutnyttjande och ekosystemens bärkraft.
- Olika aspekter på hållbar utveckling, till exempel vad gäller konsumtion, resursfördelning, mänskliga rättigheter och jämställdhet.
- Naturvetenskapligt förhållningssätt, hur man ställer frågor som går att undersöka naturvetenskapligt och hur man går tillväga för att ställa företeelser i omvärlden under prövning.

Svenska 1

- Muntlig framställning med fokus på mottagaranpassning. Faktorer som gör en muntlig presentation intressant och övertygande. Användning av såväl digitala som andra presentationstekniska hjälpmedel för att stödja och förbättra muntliga

framställningar. Olika sätt att lyssna och ge respons som är anpassad till kommunikationssituationen.

- Skriftlig framställning av texter för kommunikation, lärande och reflektion. Språkriktighet, dvs. vilka språkliga egenskaper och textegenskaper i övrigt som en text bör ha för att fungera väl i sitt sammanhang. Användning av digitala verktyg för textbearbetning samt för respons på och samarbete när det gäller texter.
- Argumentationsteknik och skriftlig framställning av argumenterande text.
- Grunderna i den retoriska arbetsprocessen.
- Bearbetning, sammanfattning och kritisk granskning av text. Citat- och referatteknik. Grundläggande källkritik. Frågor om upphovsrätt och integritet vid digital publicering.
- Grundläggande språkliga begrepp som behövs för att på ett metodiskt och strukturerat sätt tala om och analysera språk och språklig variation samt diskutera språkriktighetsfrågor.
- Språklig variation i talat och skrivet språk med tonvikt på hur språkvariationen hänger samman med till exempel geografisk och social bakgrund samt ålder och kön. Digitaliseringens inverkan på språk och språkbruk. Skillnader mellan formellt och informellt språkbruk samt attityder till olika former av språklig variation.

Svenska som andraspråk 1

- Muntliga presentationer och muntligt berättande för olika mottagare. Strategier för att förstå och göra sig förstådd i samtal och diskussioner. Deltagande i samtal och diskussioner, där språk, innehåll och disposition anpassats till ämne, syfte, situation och mottagare, och

där argument används för att tydliggöra egna åsikter och bemöta andras argument. Användning av såväl digitala som andra presentationstekniska hjälpmedel för att stödja och förbättra muntliga framställningar.

- Skriftlig framställning av texter för kommunikation och reflektion. Strategier för att skriva olika typer av texter som är anpassade efter ämne, syfte, situation och mottagare. Användning av digitala verktyg för textbearbetning samt för respons på och samarbete när det gäller texter. Textuppbyggnad, textmönster och språkliga drag i framför allt berättande, beskrivande och argumenterande texter. Referat- och citatteknik samt hänvisningar till olika källor. Frågor om upphovsrätt och integritet vid digital publicering.
- Svenska språkets ordförråd och struktur i olika kommunikationssituationer.
- Läsning av och samtal om texter som används i vardags-, samhälls-, studie- och arbetsliv.
- Språklig variation i Sverige och i det svenska språket, med tonvikt på hur språkvariationen hänger samman med till exempel ursprung och bostadsort, ålder, kön och social bakgrund. Attityder till språklig variation. Digitaliseringens inverkan på språk och språkbruk. Skillnader mellan formellt och informellt språkbruk samt talat och skrivet språk.
- Reflektion över språkinläring, med tonvikt på hur muntliga situationer och texter kan användas för att bygga upp ordförrådet och utveckla språket.

Historia 1

- Industrialisering och demokratisering under 1800- och 1900-talen samt viktiga globala förändringsprocesser och händelser, till exempel migration, fredssträvanden, resursfördelning och ökat välstånd, teknisk utveckling,

internationellt samarbete, mänskliga rättigheter, jämställdhet, kolonialism, diktaturer, folkmord och konflikter.

- Tolkning och användning av olika slags källmaterial i digital och annan form.

Religionskunskap 1

- Olika uppfattningar om relationen mellan religion och vetenskap i den aktuella samhällsdebatten.
- Tolkning och analys av olika teorier och modeller inom normativ etik samt hur dessa kan tillämpas. Etiska och andra moraliska föreställningar om vad ett gott liv och ett gott samhälle kan vara.
- Analys av argument i etiska frågor med utgångspunkt i kristendomen, övriga världsreligioner, livsåskådningar och elevernas egna ställningstaganden.

GÖR KOPPLINGAR TILL HÅLLBARHETSPRINCIPERNA

Version 1

Gör så här:

Titta på den högra listan av utmaningar och lösningar och dra streck till vilken hållbarhetsprincip som de relaterar till. T.ex: Vilken/vilka principer bryts av korruption eller plast i haven? Och vilken/vilka principer skyddas av allmän sjukvård eller ekologiska odlingar?

Hållbarhetsprinciper

Ingen ökning av ämnen från **jordskorpan** i naturen

Ingen ökning av **syntetiska** ämnen i naturen

Ingen **undanträngning** av naturen rent fysiskt

Inga systematiska hinder för **hälsa**

inga systematiska hinder för **inflytande**

Inga systematiska hinder för **kompetens**

Inga systematiska hinder för **opartiskhet**

Inga systematiska hinder för **gemensamt meningsskapande**

Utmaningar

Avskogning

Korruption

Slaveri

Klimatförändringar

Utrotning av arter

Plast i haven

Utfiskning

Hormonstörnade ämnen

Lösningar

Förnybar energi

Bioplast

Allmän sjukvård

CSN-utbildningsstöd

Cirkulär ekonomi

Rösträtt

Religionsfrihet

Ekologisk odling

GÖR KOPPLINGAR TILL HÅLLBARHETSPRINCIPERNA

Version 2

	Princip	Beskrivning/motivering
Klimatförändring Genom utsläpp av växthusgaser		
Hormonstörande ämnen Ftalater, PCB, etc ...		
Avskogning i Amazonas Att vi skär ner träd		
Korruption I regeringar eller organisationer		
Kulturellt förtryck Inte få uttrycka sig		
Utfiskning Att vi fiskar slut på fisken i haven		

Steg 1 – Kategorisera utmaningar

Här får du möjlighet att göra kopplingarna själv. Ta listan av utmaningar och ange vilken/vilka hållbarhetsprinciper som utmaningen bryter mot. Beskriv kort varför och motivera ditt val i den stora rutan. Om du är osäker så har du hittat något nytt att undersöka vidare.

Mer avancerade exempel skulle kunna vara: Att inte få tid till utbildning på arbetsplatsen utan bara monotont arbete; Att tillverkning av batterier släpper ut tungmetaller från gruvor; Fattigdom och vad det ger upphov till i olika länder; Att konstant överbelasta arbetare; Att underminera posten så att människor inte kan rösta och utöva sitt inflytande via post på ett bra sätt.

Steg 2 – Kategorisera lösningar

Nu ska du göra kopplingar mellan hållbarhetsprinciperna och lösningar som vi kan se i samhället. Det kan finnas utmaningar med vissa av de här också när vi går ner på detaljnivå, men just nu fokuserar vi på att se *vilken princip bidrar den här lösningen till?* Beskriv kort varför och motivera ditt val i den stora rutan.

Mer avancerade exempel skulle kunna vara: Att vi har utbildningar i inkluderande ledarskap; Att domstolen behandlar alla lika oavsett kön/etnicitet/sexuell läggning; Uttrycksfrihet; Inköspolicys som förbjuder barnarbete; Fairtrade-märkning av livsmedel; Vätebaserad stålproduktion istället för fossilt; Att byta drivmedel från fossila bränslen till el; Att upprätta skyddade naturreservat; Att förbjuda receptfri antibiotika; Jämställda löner på arbetsplatser; Att äta mer vegetariskt.

	Princip	Beskrivning/motivering
Cirkulär ekonomi Ämnen cirkulerar i samhället, inte i naturen		
CSN/Studiestöd Att alla får pengar för att kunna studera		
Förnybar energi Sol-, vind-, vattenkraft		
Delningsekonomi Man hyr och delar istället för att köpa		
Ekologisk odling Inga kemiska bekämpningsmedel		
Allmän sjukvård Att sjukvård ges till alla, skattefinansierat		
Ljudböcker Alla kan lära av böcker, även dyslektiker		